

HETENTE PÁR ALKALOMMAL hosszan beszélgettem apával telefonon – abban a felesleges két órában, amíg hazavezetett a londoni munkahelyéről. Az egyik ilyen hívás során össze szedtem minden meglévő bátorságomat, és elmondtam neki, pár nappal ezelőtt mit tudtam meg.

– Kedden autizmussal diagnosztizáltak.

– Kicsoda mondta ezt neked? – kérdezte hitetlenkedve. – Egy orvos a Lorna Wing Centreben, aki felnőtt nők

diagnosztikájára specializálódott az autizmus kapcsán. – Máris felment bennem a pumpa, hogy apa azt feltételezte, hogy valaki ezt csak úgy odabökte nekem, vagy valami online kérdőív dobta ki.

– Ja, értem. Iszonyúak ezek a londoni dugók, mi?

(Ja, apa ilyen. Például amikor a nagypapa lábát le kellett vágni, úgy lengette be a témát, mintha az időjárásról

csevegne: – A papát bevitték a kórházba, és asszem, levágják a lábát. – Ezt másnap egy tényközlő hívás követte:

– Hát, az van, hogy a papa meghalt.)

Igyekeztem megőrizni a hidegvéremet, miközben a telefont az arcomnak nyomva lefelé járkáltam a konyhában. – Azt álmodtam, hogy beszéltem neked az autizmusról, és te annyira furán együttérző és kedves voltál, hogy arra ébredtem, nevetek.

– Ó, én meg azt álmodtam, nem volt elég takaró az ágyon, ezért megkértem Juliet, hogy rakjon már rá többet, mert megfagyok.

Elkezdtem bepakolászni a mosogatógépet, miközben apa tovább mesélt az álmáról, leszarva, hogy engem rohadtul nem érdekel. Azért megvártam, hogy befejezze.

– Azt mondják, az autizmust örökölhetjük az egyik szülőnkől, asszem, már tudom a választ, hogy az enyém kitől van – szólaltam meg végül.

– Kitől? Anyádtól? – kérdezte hulla őszintén, mire idegesen belevágtam egy kést a mosogatógépbe.

– Most szórakozol velem? Tőled! Tőled örököltem, te dilis! Nem vetted még észre, hogy képtelen vagy felfogni a társas jelzéseket, vagy értelmezni mások érzéseit?

Apával abban nagyon hasonlítottunk, hogy mindig bajba kerültünk a munkahelyünkön, mert kendőzetlenül rámutattunk mások hibáira, amit eléggé nyersen közöltünk.

Igyekeztem előre elképzelni, hogyan fog erre reagálni. Szinte láttam magam előtt, hogy nyugodtan vezet, bámulja a navigációt, és egy cseppet sem kavarja fel ez a beszélgetés.

– Azt se értem, mi az isten az a társas jelzés – válaszolta szelíden.

– Akkor elmagyarázom! Szóval, ha a lányod felhív telefonon, és nagy nehezen kinyögi, hogy autizmussal diagnosztizáltak, akkor egy normális ember erre valahogy úgy reagálna, hogy: „Ó, és miért éreztél késztetést

arra, hogy felkeress egy ilyen specialistát? És most hogy érzed magad? Jól vagy?” Érted? Bármilyen ehhez hasonló.

Ekkor már ordítottam. Anya kiszámíthatatlan érzékenysége és hangulatingadozásai mellett mindig tojáshéjon kellett jánom, ezzel ellentétben pont ezért szerettem apával beszélni. Vele bármikor ordíthattam, mert az érzelmi válasza éppolyan lapos maradt, mint bármikor máskor.

– Nagyon remélem, hogy anyádat is felhívtad, és neki is a szemére hánytál mindent!

Fogalmam sem volt, miért táplálom folyamatosan ugyanazt az adatot ugyanabba a régi számítógépbe, és várok újszerű válasza. Apa egyszerűen erre képtelen volt.

– Mégis minek? Anyának rohadtul büntudata van, hogy nem kerestetek nekem még gyerekkoromban segítséget.

– Anyád az autista! – Úgy fest, apa elkezdett úgy dobálózni a szóval, mint egy vigyori kisgyerek, aki új káromkodást tanult.

– Nem hinném, apa. Anya irtó értelmesen állt ehhez, teljesen emberhez méltóan reagált, és rohadtul segítőkész volt. – Értem – felelte, de tudtam, hogy már alig figyel. Sejtettem, hogy épp az üzeneteit csekkolja.

– Értem – felelte, de tudtam, hogy már alig figyel. Sejtettem, hogy épp az üzeneteit csekkolja. Anya elég sokat sírt, miközben a felmérést csináltuk,

és rohadtul büntudata volt, hogy régen figyelmen kívül hagyta a látványos autisztikus jegyeimet. Hiszen gyerekkoromban sem szerettem, ha dédelgetnek vagy felvesznek, és elég különös érdeklődéseim voltak, például nyolcévesen elkezdtem dánul tanulni, vagy tomboltam, mert nem bírtam elviselni a ruhám érintését a bőrömön. Anya igen rosszul érezte magát amiatt, hogy nemhogy nem figyelt fel ezekre a jelekre, hanem inkább idegesítő gyerekeknek címkézett, aki szándékosan táncol az idegein. Gyerekkoromban ezerszer a fejemhez vágják, hogy ugyan irtó okos vagyok, de égetően rossz kölyök, erre most egyik szülőm sem értette, miért imádom annyira a jelenlegi munkámat, ahol az emberek az egyik pillanatban tapsolnak, a másikban meg kifütyülnek.

– Még várok, hogy mondj valami értelmeset ezzel kapcsolatban, apa. Még van időd.

Szinte hallottam, hogyan forognak a fogaskerekek az agyában a vonal túlsó végén, miközben a navigációt leste.

De csak a csendet hallgattam.

– Mi volt a vacsora? – kérdezte aztán.

A fejemet a konyhaszekrénynek döntve kibe csuktam azt a fiókot, amit az évek során annyiszor vertem szét, hogy azóta se csukódott rendesen.

– Pad thai.

– Az nem tudom, micsoda.

Tizenöt évesen lettem először depressziós. Apa hisztérikusan zokogva talált rám egyik éjjel, és pánikszerűen ordítani kezdett anyáért.

– Be fogják dugni abba az istentelen Carstairsbe! – A Carstairs egy szigorú védelemmel ellátott elmegyógyintézet volt Skóciában, sorozatgyilkosok számára. Olyan embereket zártak oda, akik kábé élve nyúztak meg más embereket. Persze, én nem kerültem a Carstairsbe, ehelyett a háziorvos mindenféle teszt nélkül rám sütötte az obszesszív-kompulzív zavar és depresszió diagnózist, miután feltettem neki a kérdést:

– Megszállottan ragaszkodom bizonyos rituálékhoz, és szarul érzem magam, ha nem tudom végigcsinálni őket, ez lehet, hogy OCD? – A háziorvos erre a következőt írta a pszichiáterhez intézett beutalóra: *Azt mondja, mindig furcsán viselkedett.*

Amikor közvetlenül a tizenhatodik születésnapom után kijutottam a tiniknek kialakított pszichiátriai osztályról, végignyálatam az egész DSM₂ útmutatót, és konkrétan a pszichés betegségek szakértőjévé váltam. Ekkor arra jutottam, mégsem vagyok kényszeres, hiszen nem hittem azt, hogy meghalok, ha nem moshattam tizenöt-ször egymás után kezét. Sőt, ha jól belegondoltam, én inkább megfélelkeztem a zuhanyzásról, mert négy órán át folyamatosan csak francia és olasz igéket gyakoroltam. Az autistákkal kapcsolatban a közvélemény erősen a vonatokat vagy a tudományt imádó férfiak sztereotípiájára támaszkodik, épp emiatt a nőket a legtöbb esetben félrediaosztályozják, és csupán igyekvőnek címkézik.

Abban a pócegödör általános suliban, ahová jártam, a tanárim csak a rendet zavaró gyerekeket tartották problémásnak. Az nem volt gond, ha valaki addig tanult, amíg konkrétan idegösszeomlást nem kapott. Csak manapság kezdte egyre több szakember felismerni azt, hogy a lányok felmérésénél sokkal inkább számít az érdeklődés *intenzitása*, semmint a szokatlan érdeklődési körök megléte.

Az OCDsekkel ellentétben én sosem gondoltam azt, hogy a családtagjaimnak bántódásuk esne, ha az egyik kényszeres cselekedetemet nem hajtom végre elégszer – egyébként is halálosan utáltam a családomat. Mindig annyira rohadtul hangosak voltak, hogy esténként a szobám falát kellett vernem, vagy órákon át ringatóznom a hintaszékben.

És basszus, egyetlenegyszer sem kérdőjelezték meg ezt a tankönyvbe illő viselkedési mintázatot, csak rám sütötték, hogy idegesítő vagyok. Egyik nap a megszokott magányos ebédidőm alatt az iskolai könyvtárban a DSMet olvasgatva rátaláltam az Aspergerszindrómára. A definíciót olvasgatva a székhez szegezett a döbbenet. Tökéletesen illett rám.

Így a jövő héten, amikor összeültem a pszichiáteremmel, felhoztam, hogy autista lehetek.

– Az biztos nem – vigyorgott rám azzal a hihetetlen, pökhendi magabiztossággal, ami megannyi egészségügyi szakember sajátja. – Épp tartod velem a szemkontaktust, nem? És ráadásul még azt is említetted, hogy barátod is van. Úgyhogy nem lehetsz autista.

Tudtam, hogy az autizmus diagnosztikus kritériumait szinte egy az egyben Hans Asperger kutatásaira alapozták, aki bizony csak autisztikus hímneműeket vizsgált – és hát nekik nem meglepő módon nem volt akkoriban párkapcsolatuk, mert épp nyolcévesek voltak a háború előtti Bécsben. Tehát nem illetem a kritériumokba, mert tartottam a szemkontaktust, és épp akkor vettem fel az Edinburghi Egyetemre a fényes tanulmányi

eredményeimmel, ahol arab és perzsa szakra készültem. Akkor mégis mi bajom volt?

Soha senki se kérdezte meg tőlem, mégis mi a jó fenéért akarok én arab és perzsa szakra járni, amikor korábban egyáltalán nem érdeklődtem a KözelKelet iránt, nem jártam ott sose, és még csak nem is olvastam róla. Senki se találta furcsának, hogy fogtam magam és végzősként átjelentkeztem egy másik suliba – amikor már az egyetemre is felvettek –, hogy magasabb szinten tanuljam a spanyolt, és emelt szintű franciára járhatok, csak úgy „szórakozásból”. És ha bárki *feltette* volna ezt a kérdést, akkor simán azt válaszoltam volna, hogy már meguntam a középiskolában tanult nyelveket, ezért az egyetemi felvételi papírjaimon a szanszkritet, az arabot és a japánt jelöltem meg. Egyáltalán nem vonzott, hogy elutazzak ezekbe az országokba, én csak újfajta ikeragozásokat akartam tanulni. Ha bárki megkérdezte, akkor simán bevallottam, hogy egyáltalán nem akarok utazgatni, sőt a családom már eltiltott attól, hogy velük menjek nyaralni, mert folyamatosan elcsesztem a hangulatot. Ma már értem, miért okoz akkora stresszt a legtöbb autistának a nyaralás: megtörik a szokásos rutin, az utazás kiszámíthatatlan, a reptér fényei és hangjai is zavaróak, és a célország hirtelen hőmérsékletváltozása túlterhelheti az idegrendszert. Én a kiszámíthatóságban lubickolok. Mesélték ugyan, hogy a legtöbb ember szereti a nyaralások során az újdonság érzését, és azt, hogy végre kitörhet a mindennapi élet mókuskerekéből. A családom konkrétan rám sütötte, hogy seggfej vagyok, és én se értettem, miért nem érzem jól magam a nyaralások idején, ezért egyet kellett értenem velük.

Miután kétszer elkezdtem és hagytam abba az egyetemet, az egyetemi újságnál helyezkedtem el, és hogy a különböző médiumoknál végzett fizetés nélküli gyakornoki munkáimat finanszírozzam, éjjelente sztriptíztáncoltam. Az egyetemi éveim végeztével elnyertem egy gyakornoki pozíciót, ahol kitanulhattam a riporter munkát Angliában. Ott kértek fel egy feladat során arra, hogy kóstoljak bele a standup világába, és írjak róla cikket, ezután felhagytam a riporterséggel, és a következő évtizedben a standupban építettem karriert.

A humoristakarrierem felfutása és az Angliába való költözésem egy időben történt. Az emberek teljesen másképp néztek rám a színpadon. A szégyenlősségemet ridegségként értelmezték, a szinte folyamatos, mindent felemésztő szorongást pedig haragként. Az éles, rekedtes hangom bugyután hangzott, amit nagyon sok angol agresszívnek gondolt, tehát úgy döntöttem, azonosulok ezzel a szereppel, és magamra öltöttem a dühös, vulgáris skót szerepét. A férfiak által dominált standupvilágban igen sok szervező kikezdett a női fellépőkkel, vagy szexuálisan bántalmazta őket, de én biztonságban érezhettem magam, mivel elijesztettem őket az elavult nemzeti sztereotípiákkal, ahelyett hogy felvállaltam volna önmagam.